

# สรุปบทเรียนการพัฒนาความรู้

## หลักสูตร

AI Governance & Ethics: หลักการจริยธรรม ธรรมาภิบาลและข้อกำหนดในการประยุกต์ใช้ AI

\*\*\*\*\*

ชื่อ-สกุล (ภาษาไทย) นายสุทธิศักดิ์ สุทธิพันธุ์ ตำแหน่ง เจ้าพนักงานวิทยาศาสตร์ชำนาญงาน

สังกัด กลุ่มวิจัยเคมีดิน สำนักวิทยาศาสตร์เพื่อการพัฒนาที่ดิน

วันที่อบรม 31 พฤษภาคม 2569

### วัตถุประสงค์ของหลักสูตร

- เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจถึงความสำคัญของจริยธรรมและการกำกับดูแล AI ผ่านกรณีศึกษาต่างๆ และผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อสังคม ธุรกิจและชีวิตประจำวัน
- เพื่อทำความเข้าใจหลักการและแนวทางจริยธรรม AI ระดับสากล รวมถึงแนวทางที่ใช้ในประเทศไทย เพื่อให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม
- เพื่อศึกษาแนวทางการกำกับดูแล AI ในองค์กร ตั้งแต่การวางโครงสร้างการบริหาร ความรับผิดชอบของผู้เกี่ยวข้องไปจนถึงการบริหารความเสี่ยงจากการใช้ AI
- เพื่อเรียนรู้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับ AI ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ พร้อมทำความเข้าใจช่องว่างและแนวทางพัฒนากฎหมายเพื่อรองรับการใช้ AI อย่างปลอดภัยและมีความรับผิดชอบ

### สรุปบทเรียน

#### หลักจริยธรรมปัญญาประดิษฐ์ (AI Ethics Principles)

หลักจริยธรรม AI คือ หลักการในการออกแบบพัฒนาและกำกับดูแล AI ให้มีพฤติกรรมหรือผลลัพธ์จากการทำงานสอดคล้องตามหลักจริยธรรมหรือหลักการอันดีที่พึงปฏิบัติตามบริบทที่นำ AI ไปประยุกต์ใช้

หลักจริยธรรม AI ของ OECD องค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ เป็นองค์การระหว่างประเทศที่ส่งเสริมด้านนโยบายและเสรีภาพทางเศรษฐกิจของประเทศกลุ่มที่พัฒนาแล้ว ในปี 2019 ได้ประกาศหลักจริยธรรมพื้นฐานที่ควรคำนึงถึงในการพัฒนาด้าน AI ดังนี้

- การเติบโตอย่างครอบคลุม การพัฒนาที่ยั่งยืนและความเป็นอยู่ที่ดี
- เคารพหลักสิทธิมนุษยชน ค่านิยมประชาธิปไตยและความเป็นส่วนตัว
- ความโปร่งใสและการเปิดเผยข้อมูลที่เหมาะสมเกี่ยวกับระบบ AI
- ระบบ AI ต้องมีความมั่นคง ปลอดภัยและบริหารความเสี่ยงอย่างต่อเนื่อง
- องค์กรและบุคคลที่พัฒนา ปรับใช้หรือดำเนินการระบบ AI ต้องรับผิดชอบต่อการทำงานของระบบนั้น

แนวทางจริยธรรมปัญญาประดิษฐ์ (Thailand AI Ethics Guideline) สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สดช.) ได้จัดทำหลักจริยธรรม AI เพื่อให้หน่วยงานราชการใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา ส่งเสริม สนับสนุน รวมถึงกำกับดูแลปัญญาประดิษฐ์ (AI) ให้มีความน่าเชื่อถือ มั่นคงปลอดภัย มีจริยธรรมและนำไปใช้ในทางที่ถูกต้อง

หลักจริยธรรมปัญญาประดิษฐ์ (AI Ethics Principles) สำหรับการวิจัย ออกแบบ พัฒนา ให้บริการ และใช้งาน หลักสำคัญที่คำนึงถึง 6 ประการ ดังนี้

1. ความสามารถในการแข่งขันและการพัฒนาอย่างยั่งยืน
  - 1.1 AI ควรถูกสร้างและใช้งานเพื่อสร้างประโยชน์ให้แก่ มนุษย์ สังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน เพิ่มความสามารถในการแข่งขันและสร้างความเจริญให้กับมนุษย์ สังคม ประเทศ ภูมิภาคและโลกอย่างเป็นธรรม
  - 1.2 AI ควรพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างนวัตกรรมและอุตสาหกรรมใหม่
2. ความสอดคล้องกับกฎหมาย จริยธรรมและมาตรฐานสากล
 

ใช้หลักมนุษย์เป็นศูนย์กลางและเป็นผู้ตัดสินใจ ไม่ควรถูกนำมาใช้ในการกำหนดชะตาชีวิตของมนุษย์ ต้องสอดคล้องกับกฎหมาย บรรทัดฐาน จริยธรรม คุณธรรมของมนุษย์และมาตรฐานสากล
3. ความโปร่งใสและความรับผิดชอบ
 

มีความโปร่งใส สามารถอธิบายและคาดการณ์ได้ รวมถึงการสืบย้อนกลับ ตรวจสอบความผิดปกติและปัญหาความล้มเหลวได้ และควรมีความรับผิดชอบต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นจาก AI ตามภาระหน้าที่ของตน
4. ความมั่นคงปลอดภัยและความเป็นส่วนตัว
  - 4.1 AI ควรถูกสร้างเพื่อบริการ ไม่ควรถูกใช้เพื่อหลอกลวง ต่อด้านและคุกคามมนุษย์
  - 4.2 ระบบ AI ควรออกแบบเพื่อป้องกันการโจมตีจากภัยคุกคาม ความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูลและระบบมีกลไกให้มนุษย์ควบคุมความเสี่ยงที่อาจมีผลกระทบกับมนุษย์ได้ หลีกเลี่ยงการแข่งขันสร้างอาวุธอัตโนมัติจากปัญญาประดิษฐ์ที่ร้ายแรง
5. ความเท่าเทียม หลากหลาย ครอบคลุมและเป็นธรรม
 

คำนึงถึงความหลากหลาย หลีกเลี่ยงการผูกขาดและลดการแบ่งแยก เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้คนจำนวนมาก โดยเฉพาะกลุ่มคนผู้ด้อยโอกาสในสังคม การตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับ AI สามารถพิสูจน์ถึงความเป็นธรรมได้
6. ความน่าเชื่อถือ
 

มีความน่าเชื่อถือและความมั่นใจในการใช้งาน สามารถคาดการณ์ ตัดสินใจและให้คำแนะนำได้อย่างแม่นยำถูกต้อง มีการควบคุมคุณภาพและตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ของข้อมูล มีกระบวนการและช่องทางรับผลสะท้อนกลับจากผู้ใช้งานเพื่อแจ้งความต้องการเพิ่มเติม รับเรื่องร้องเรียนแจ้งปัญหาของระบบและให้ข้อเสนอแนะได้โดยง่ายและรวดเร็ว

### หลักการนำ AI ไปใช้อย่างรับผิดชอบ (Responsible AI Principles)

1. เป็นไปตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง (Compliance with existing laws)
 

มั่นใจว่าการพัฒนาและการใช้งาน AI ปฏิบัติตามกฎหมาย กฎระเบียบและมาตรฐานที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับประเทศและระดับสากล
2. มุ่งเน้นมนุษย์เป็นศูนย์กลาง (Human-centric focus)
 

ให้ความสำคัญกับความต้องการและความเป็นอยู่ที่ดีของมนุษย์เป็นลำดับแรก เพื่อให้มั่นใจว่าระบบ AI ถูกออกแบบมาเพื่อเสริมสร้างความสามารถของมนุษย์ ไม่ใช่มาแทนที่
3. มีเป้าหมายที่ชัดเจน (Clear purpose)
 

กำหนดจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนและเฉพาะเจาะจงในการนำ AI มาใช้ให้สอดคล้องกับค่านิยมและเป้าหมายขององค์กร เพื่อให้ AI ถูกนำไปใช้อย่างมีความหมายและมีจุดประสงค์ที่แน่นอน
4. เคารพต่อความปลอดภัย (Respect for safety)
 

ให้ความสำคัญกับความปลอดภัยของบุคคลและชุมชน โดยดำเนินมาตรการและระเบียบปฏิบัติเพื่อลดความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นและทำให้มั่นใจว่าระบบ AI ทำงานได้อย่างปลอดภัยและน่าเชื่อถือ

5. เคารพต่อความเป็นอิสระของมนุษย์ (Respect for human autonomy)  
ปกป้องและให้เกียรติความเป็นอิสระของมนุษย์ โดยทำให้มั่นใจว่าระบบ AI จะไม่แทรกแซงหรือชักจูงกระบวนการตัดสินใจของมนุษย์มากเกินไป
6. ปกป้องความเป็นส่วนตัว (Privacy protection)  
ข้อมูลส่วนบุคคลควรได้รับการปกป้องอย่างเหมาะสม เพื่อให้ข้อมูลส่วนบุคคลถูกเก็บรวบรวมใช้งานและจัดเก็บตามกฎหมายและจริยธรรม
7. เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Respect for human dignity)  
ยึดหลักความยุติธรรมความเสมอภาคเพื่อให้มั่นใจว่าระบบ AI จะไม่เลือกปฏิบัติหรือมีอคติต่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคลใดจากลักษณะทางเชื้อชาติ เพศหรือคุณลักษณะอื่น ๆ
8. ความโปร่งใสของข้อมูล (Data transparency)  
โดยให้ข้อมูลที่ชัดเจนและเข้าถึงได้ ผู้ใช้ควรเข้าถึงการทำงานของระบบ ที่มาของข้อมูลและวิธีการตัดสินใจของระบบ AI
9. สามารถตรวจสอบได้ (Auditability)  
สนับสนุนให้ระบบ AI มีความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้ เพื่อให้เกิดความรับผิดชอบและสามารถระบุความผิดพลาดหรือผลกระทบที่ไม่คาดคิด
10. ความปลอดภัยทางไซเบอร์ (Security)  
มาตรการรักษาความปลอดภัยเพื่อป้องกันระบบ AI จากการเข้าถึงที่ไม่ได้รับอนุญาต เพื่อให้มั่นใจในการรักษาความปลอดภัยของข้อมูลและป้องกันการโจมตีหรือการใช้ AI ในทางที่ผิด

### ธรรมาภิบาลในการประยุกต์ใช้ AI

กรอบความคิดเพื่อนำ AI ไปใช้อย่างปลอดภัยและมีจริยธรรมด้วยหลักการกำกับดูแลการปฏิบัติงานในทุกกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้ AI โดยจัดให้มีมาตรการในการกำกับดูแลผ่านการกำหนดนโยบาย ขั้นตอนปฏิบัติและเครื่องมือในการปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดการประยุกต์ใช้ AI อย่างมีความรับผิดชอบ ได้แก่

1. บรรลุเป้าหมายที่กำหนด (Achieve Business Objectives)
2. ความสอดคล้องตามหลักจริยธรรมปัญญาประดิษฐ์ (AI Ethics Principles)
3. ความสอดคล้องตามกฎหมายและข้อกำหนด (Compliance)
4. ควบคุมความเสี่ยงที่อาจส่งผลกระทบต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องกับองค์กรและสังคม (Risk Control)

### ประโยชน์ที่ได้รับต่อตนเอง

ช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักจริยธรรมและธรรมาภิบาลในการประยุกต์ใช้ AI และสามารถนำ AI มาใช้สนับสนุนการปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม โดยตระหนักถึงการรักษาความปลอดภัยและความเป็นส่วนตัวของข้อมูล การตรวจสอบความถูกต้องของผลลัพธ์จาก AI ก่อนนำไปใช้ ตลอดจนการคงไว้ซึ่งบทบาทของมนุษย์ในการพิจารณาและตัดสินใจ ซึ่งจะช่วยให้สามารถใช้เทคโนโลยี AI ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ปลอดภัยและมีความรับผิดชอบ

### ประโยชน์ที่ได้รับต่อหน่วยงาน

หน่วยงานสามารถนำองค์ความรู้เกี่ยวกับ AI Governance และ AI Ethics มาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดหลักเกณฑ์หรือแนวปฏิบัติสำหรับการประยุกต์ใช้ AI ในการปฏิบัติงาน เช่น การกำหนดประเภทข้อมูลที่สามารถนำเข้าสู่ระบบ AI การตรวจสอบและทบทวนผลลัพธ์ก่อนนำไปใช้ การกำหนดผู้รับผิดชอบและการบริหารความเสี่ยงด้านข้อมูลและความเป็นส่วนตัว ซึ่งจะช่วยให้หน่วยงานสามารถนำ AI มาใช้เพิ่มประสิทธิภาพการทำงานได้อย่างเหมาะสม โปร่งใส ปลอดภัยและสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล